

ĪPAŠUMA AIZSARDZĪBA SATVERSMĒ

PROTECTION OF THE OWNERSHIP BY SATVERSME (CONSTITUTION)

Jānis Rozenfelds, *Dr. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Civiltiesisko zinātņu katedras profesors

Summary

Constitution of Latvia of 1922 consisted of 88 articles. Chapter VIII of the Constitution addressing human rights' protection became a part of the Constitution only in 1997. Article 105 provides that everyone has the right to own property. Article 105 of Constitution corresponds with the contents of the paragraph 1 of the First Protocol to the European Convention of Human Rights. Protection of the right to ownership as provided by the Constitution is carried out by the Constitutional Court of Latvia. The latter was established in 1996. The current report is based on the analysis of a significant number of judgements which have been handed down by the Constitutional Court in order to establish whether certain acts of legislation are compatible with the Constitution. The effectiveness of such protection could be achieved, if Constitutional court were to scrutinise each contested norm against the Constitution as a whole.

Atslēgvārdi: Satversme, tiesa, īpašums, princips, publiskums

Keywords: Constitution, court, property, principle, publicity

Ievads

Latvijas Republikas Satversmes VIII nodaļas normas, tostarp Satversmes 105. pants, kas paredz tiesības uz īpašumu, ir krietni jaunākas par pašu Satversmi. Satversmes sapulce nespēja vienoties par Satversmē paredzamo tiesību (toreiz – II daļas) apjomu kopumā. Tā paredzētu arī tiesības uz privātīpašumu (101. pantā). Taču tas neizdevās.¹ Pietrūka sešu balsu.² Tieši īpašuma tiesību jautājumā bija vis-

¹ Balodis K. Satversmes 105. pants. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs. Zin. vad. prof. R. Balodis. Zin. redkolēģija prof. A. Endziņš, prof. R. Apsītis, akad. T. Jundzis, Satversmes tiesas priekšsēdētājs G. Kūtris. Latvijas Vēstnesis, 2011, 463.–464. lpp.

² Balodis R. Kā cīņa par latgaliešu valodu ietekmēja latviešu valodas statusu. Jurista Vārds, 21.09.2021., Nr. 38 (1200), 25.–31. lpp.

vairāk polarizētie uzskati.³ Pirmo reizi tiesību uz īpašumu aizsardzību paredzēja Latvijas Republikas konstitucionālais likums.⁴

Satversmes VIII nodaļa "Cilvēka tiesības" ar tajā ietverto 105. pantu, kas sākas ar vārdiem "Ikvienam ir tiesības uz īpašumu", stājās spēkā 1997. gada 6. novembrī.

Par Satversmes tiesas dzimšanas dienu uzskatāms 1996. gada 9. decembris.⁵

Satversmes tiesa izskata lietas par likumā vai citos normatīvos aktos ietverto normu atbilstību Satversmei (Satversmes tiesas likums, 16. pants)⁶ gan vispārīgi, gan konkrētā individuālā gadījumā.⁷ Personai ir tiesības iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā īpašuma tiesību aizskāruma gadījumā kopš 2001. gada,⁸ ievērojami paplašinot izskatāmo lietu spektru.⁹

1. Satversmes tiesas loma īpašuma tiesību aizsardzībā

Satversmes tiesas loma īpašuma tiesību aizsardzībā izpaužas pastarpināti. Salīdzinot ar vispārējo tiesu, atšķiras Satversmes tiesā aizsargājamo tiesību objekts. Īpašuma tiesību aizsardzība civilprocesuālajā kārtībā vērsta uz konkrētu prāvnieku tiesību aizsardzību pušu sacikstes kārtībā.¹⁰

Satversmes tiesā, tieši pretēji, valda objektīvās izmeklēšanas princips. Konkrētu īpašuma tiesību aizskārums var būt priekšnoteikums lietas ierosināšanai Satversmes tiesā. Šāda aizskāruma novēršana var būt arī viens no Satversmes tiesas lietas rezultātiem. Taču tas nav prioritārais jautājums, uz kuru vērsta apstākļu noskaidrošana Satversmes tiesā. Atšķirīgie Satversmes tiesas darbības principi un uzdevumi nereti noved pie likumu interpretācijas un procesa rezultātiem, kuri kardināli atšķiras no to pašu normu interpretācijas vispārējās tiesās.

Fakti, uz kuriem savos spriedumos balstās vispārējās tiesas, piemēram, zemes applūšana, Satversmes tiesā tiek aplūkoti pavisam citā rakursā. Tā, piemēram, civillietā Nr. CA-0448-21/28,¹¹ administratīvajā lietā Nr. A42-00019-21/10,¹²

³ Klīve Ā. Latvijas neatkarības gadi. Latvijas politiskā veidošanās un augšana. Grāmatu Draugs, 1976, 9.–19. lpp.

⁴ Latvijas Republikas konstitucionālais likums. Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi. 21. pants. Apstiprināts Augstākajā Padomē 1991. gada 10. decembrī. Zaudējis spēku.

⁵ Satversmes tiesa Satversmes tiesai – 25. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49 (1211), 7. lpp. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/280130-satversmes-tiesai-25/> [aplūkots 28.01.2022.].

⁶ Satversmes tiesas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/63354-satversmes-tiesas-likums> [aplūkots 07.01.2022.].

⁷ Neimane I. Konstitucionālā kontrole īpašuma tiesību aizsardzībā. Jurista Vārds, 05.07.2005., Nr. 24 (379). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/111724-konstitucionala-kontrole-ipasuma-tiesibu-aizsardziba/> [aplūkots 22.12.2021.].

⁸ Satversmes tiesas likums, 17. panta (1) daļa, 11) apakšpunkts, spēkā kopš 01.01.2001.

⁹ Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā. Latvijas Vēstnesis, 2009, 61. lpp.

¹⁰ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīgā, 1933. Autora izdevums. Atkārtoti izdots 2015. gadā, 245. lpp.

¹¹ Pieejams: file:///C:/Users/Janis/Downloads/Anonimizets_nolemums_454900-2789.pdf [aplūkots 18.01.2022.].

¹² Pieejams: file:///C:/Users/Janis/Downloads/Anonimizets_nolemums_447387-2789.pdf [aplūkots 18.01.2022.].

Nr. A420580211¹³ tiesas vērtēja, vai iestājušās pieteicēju norādītās sekas. Satversmes tiesas lietā Nr. 2006-09-03 tie fakti, uz kuriem savos spriedumos balstās vispārējās tiesas, piemēram, zemes applūšana, Satversmes tiesas interešu lokā nonāk, vienīgi vērtējot pieteicēja norādīto tiesību aizskārūmu.¹⁴

Tiesības iesniegt pieteikumu par normas neatbilstību Satversmei, konstatējot zināmu subjektīvo tiesību aizskārūmu, ir tiesai (Satversmes tiesas likuma¹⁵ 19.¹ pants). Ir pat pausts uzskats, ka šāda pieteikuma iesniegšana atzīstama par tiesas “imperatīvu pienākumu”, taču pretrunā ar šo apgalvojumu nonāk tā paša autora piebilde, ka šāds “pienākums” pastāv tikai ar nosacījumu, ja tiesa “uzskata, ka norma, kas būtu jāpiemēro (...) lietā, neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai”.¹⁶

Īpašuma tiesības, kuru aizsardzība notiek vispārējās tiesās (galvenokārt – civilprocesuālā un administratīvā procesā), ir subjektīvas mantiskas tiesības. Īpašuma tiesības Satversmes tiesā aizsargā pastarpināti, panākot īpašuma tiesību aizskarošās normas pasludināšanu par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai (Satversmes tiesas likums, 32. pants, (3) daļa). Minēto jēdzienu attiecību mēdz skaidrot tā, ka Satversmē norādītās “tiesības uz īpašumu” ir gluži vienkārši plašāks jēdziens nekā Civillikumā paredzētais īpašuma jēdziens tāpēc, ka iepriekš minētais ietver lielāka skaita subjektīvo tiesību kopumu nekā pēdējais.¹⁷ Tas nebūtu pareizi. Satversmes tiesas nolēmumos gan nereti norādīts, ka ar “tiesībām uz īpašumu” Satversmes 105. panta izpratnē saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas, tostarp personas ekonomiskās intereses, kas “saistītas ar komercdarbības veikšanu”,¹⁸ arī “tiesības lemt ar īpašumu saistītus jautājumus”,¹⁹ “kustamais un nekustamais īpašums, tiesības ar ekonomisku vērtību, dažādas ekonomiskās intereses”²⁰ utt. Taču no šā uzskaitījuma neizriet, ka tieši konkrētās subjektīvās tiesības veido “tiesību uz īpašumu” saturu. Tiesības uz īpašumu ir konstitucionālas tiesības. Tās attiecas uz jebkuru personu,

¹³ Pieejams: file:///C:/Users/Janis/Downloads/Anonimizets_nolemums_153077-2789.pdf [aplūkots 18.01.2022.].

¹⁴ Satversmes tiesas 2007. gada 8. februāra spriedums lietā Nr. 2006-09-03. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2006-09-03_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 04.01.2022.].

¹⁵ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/63354-satversmes-tiesas-likums> [aplūkots 30.12.2021.].

¹⁶ Normunds Šlitke Civillikums laikmetu griežos un politiku dzirnās. IV daļa – Kopīpašums. Jurista Vārds, 10.12.2021. Pieejams: <https://juristavards.lv/mikrofonas/173-civillikums-laikmetu-griezos-un-politiku-dzirnās-iv-dala-kopipasums/> [aplūkots 30.01.2022.].

¹⁷ Kalniņš E. Īpašums. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7 (1221), 66.–67. lpp.

¹⁸ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2018-17-03. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/08/2018-17-03_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 23.12.2021.].

¹⁹ Satversmes tiesas 2009. gada 4. februāra spriedums lietā Nr. 2008-12-01, 8. punkts. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-12-01_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 31.12.2021.]. Sk. arī: Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2010-71-01, 12.2.2. punkts. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2010-71-01_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 31.12.2021.].

²⁰ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2009-100-03. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2009-100-03_Lemums_izbeigsana.pdf#search= [aplūkots 26.12.2021.]. Sk. arī: Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2010-71-01, 12.2.2. punkts. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2010-71-01_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 31.12.2021.].

neraugoties uz to, ka atsevišķām personu kategorijām zināmas īpašuma tiesības, piemēram, tiesības uz zemi, atbilstoši specifiskiem valsts likumiem ir liegtas.²¹

Satversmes tiesa piedalās ar Līgumā par Eiropas Savienību (LESD) 267. pantu iedibinātā sadarbības starp Eiropas Savienības Tiesas (EST) un valsts tiesām mehānismā, ko sauc par prejudiciālā nolēmuma tiesvedību.²²

Satversmes tiesa EST ir uzdevusi jautājumus sešās lietās, kas aptver ļoti dažādas tiesību jomas.²³ To vidū ievērojama loma ir Satversmes 105. panta piemērošanai, ciktāl tā integrēta Eiropas Savienības tiesību sistēmā.²⁴

Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pants liedz piemērot valsts tiesību aktus, kas padara pakalpojumu sniegšanu starp dalībvalstīm grūtāku par pakalpojumu sniegšanu tikai vienas dalībvalsts teritorijā.²⁵

Satversmes 105. pants ir konkretizējams kopsakarā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantā ietverto uzņēmējdarbības brīvību.²⁶

Atšķirībā no tiesībām uz īpašumu saistībā ar brīvu preču kustību, t. i., tiesībām uz īpašumu uz kustamām lietām, nekustamā īpašuma aizsardzības jomā, tieši otrādi, piemērojams nekustamā īpašuma atrašanās vietas likums (latīņu *lex loci rei sitae* – lietas atrašanās vietas likums). Nekustamā īpašuma aizsardzība visnotaļ balstīta uz nacionālo likumu.

Satversmes 105. panta īpatnība ir tajā ietvertais otrais teikums: “Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm.” Literatūrā pausts viedoklis, ka Satversmes 105. panta otrais teikums ietver pilnīgi patstāvīgu, tieši no Satversmes izrietošu īpašuma tiesību ierobežojumu.²⁷ **Taču šāds apgalvojums disonē ar Satversmes 105. panta trešo teikumu:** “Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu.”

Latvija par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (ECK)²⁸ dalībvalsti kļuvusi 1995. gada 10. februārī.²⁹ Latvijai ir saistoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) nolēmumi (ECK 19. pants). ECT var sākt lietas izskatīšanu vienīgi pēc tam, kad visi pieteicēja centieni aizsargāt aizskartās tiesības ar tiem tiesiskajiem līdzekļiem, kas

²¹ Likums par zemes privatizāciju lauku apvidos, 28., 28.¹ pants. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/74241-par-zemes-privatizaciju-lauku-apvidos> [aplūkots 16.02.2022.].

²² Laviņš A., Krastiņš U. Normas konstitucionālā pārbaude Satversmes tiesā un Eiropas Savienības tiesības. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49 (1211), 25.–29. lpp. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/280144-normas-konstitucionala-parbaude-satversmes-tiesa-un-eiropas-savienibas-tiesibas/> [aplūkots 22.12.2021.].

²³ Tamužs K., Podzorova E. Satversmes tiesas judikatūra 2017–2021: aktualitātes. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49 (1211), 14.–19. lpp. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/280142-satversmes-tiesas-judikatura-20172021-aktualitates/> [aplūkots 13.12.2021.].

²⁴ Lēmums par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai lietā Nr. 2020-3301. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2020/06/14.07.2020_V%20C4%93r%C5%A1an%C4%81s-EST_liet%C4%81_2020-33-01.pdf#search= [aplūkots 11.12.2021.].

²⁵ Eiropas Savienības Tiesas 2007. gada 5. jūlija spriedums lietā C-522/04 “Komisija/Belģija”, ECLI:E-U:C:2007:405, 37. punkts.

²⁶ Satversmes tiesas 2020. gada 11. jūnija spriedums lietā Nr. 2019-12-01, 23.1. punkts.

²⁷ Balodis K. Satversmes 105. pants. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs. Zin. vad. prof. R. Balodis. Zin. redkolēģija prof. A. Endziņš, prof. R. Apsītis, akad. T. Jundzis, Satversmes tiesas priekšsēdētājs G. Kūtris. Latvijas Vēstnesis, 2011, 468. lpp.

²⁸ Pieejams: https://www.echr.coe.int/documents/convention_lav.pdf [aplūkots 28.01.2022.].

²⁹ Pieejams: <https://www.coe.int/web/portal/latvia> [aplūkots 28.01.2022.].

pieejami atbildīgajā valstī, izrādījušies nesekmīgi, ne vēlāk kā četru (agrāko sešu vietā) mēnešu laikā kopš pēdējā nolēmuma pieņemšanas atbildīgajā valstī (ECK, 35. pants).

Tādējādi Eiropas Cilvēktiesību tiesā lielākoties izskatītas lietas par cilvēktiesību, tostarp tiesību uz īpašumu, aizskārumiem, kurus jau vērtējusi nacionālā tiesa, tostarp – Satversmes tiesa. Līdz ar to katra ECT izskatītā lieta, kurā Latvija izrādījusies zaudētāja, var izraisīt jautājumu, kāpēc ECT konstatētais tiesību aizskārumus nav ticis novērsts pirms pieteikuma iesniegšanas Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

2. Īpašuma tiesību aizsardzība Satversmes tiesā pirms tiesību uz konstitucionālo sūdzību nodibināšanas (1997–2001)

Līdz brīdim, kad Satversmes tiesas likumā tika ietvertas indivīdu tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību, Satversmes tiesa sešās lietās ir interpretējusi un piemērojusi Satversmes VIII nodaļas tiesību normas.³⁰

Ministru kabinets 1997. gada 10. janvārī Satversmes 81. pantā noteiktajā kārtībā atcēla likumā “Par uzņēmējdarbības regulēšanu enerģētikā”³¹ noteiktos divkāršos elektroenerģijas iepirkuma cenu tarifus koģenerācijas stacijām astoņus gadus no attiecīgās elektrostacijas ekspluatācijas sākuma.³²

Deputātu grupa apstrīdēja minēto normu Satversmes tiesā.³³ Satversmes tiesa lietā 04-01(97) nosprieda atzīt minētās normas par spēkā neesošām kopš sprieduma pasludināšanas brīža, t. i., no 1997. gada 7. maija.³⁴

Lietā Nr. 04-07(99) “Par Ministru kabineta 1999. gada 30. novembra lēmuma “Par sabiedrības ar ierobežotu atbildību “WINDAU” Bauskas koģenerācijas stacijā ieguldīto ārvalstu investīciju aizsardzību” (protokols Nr. 67, 38. paragrāfs) 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmei, Ministru kabineta iekārtas likuma 3. nodaļai, likuma “Par ārvalstu ieguldījumiem Latvijas Republikā” 1. panta pirmajai daļai, Enerģētikas likuma 41. pantam, likuma “Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju” 8. panta pirmajai un ceturtajai daļai un likuma “Par akciju sabiedrībām” 49. pantam” Satversmes tiesa nosprieda atzīt apstrīdētās normas par spēkā neesošām kopš to pieņemšanas brīža.³⁵ Minētajās divās saistībā ar OIK (elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponente)³⁶ izspriestajās lietās, kā arī lietā Nr. 2005-12-0103, kurā par

³⁰ Ušacka A. Satversmes 8. nodaļas “Cilvēka pamattiesības” interpretācija Satversmes tiesas spriedumos. Jurista Vārds, 27.11.2001. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/55924-satversmes-8-nodalas-cilveka-pamattiesibas-interpretacija-satversmes-tiesas-spridumos/> [aplūkots 28.01.2022.].

³¹ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/36937-par-uznemejdarbibas-regulesanu-energetika> [aplūkots 23.01.2022.].

³² Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/04-0197_spridums.pdf#search= [aplūkots 23.01.2022.].

³³ Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/04-0197_Stenogramma.pdf#search= [aplūkots 23.01.2022.].

³⁴ Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/04-0197_spridums.pdf#search= [aplūkots 23.01.2022.].

³⁵ Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/04-0799_Spridums.pdf#search= [aplūkots 23.01.2022.].

³⁶ Kas ir OIK, un kāpēc tā ir mūsu rēķinos? Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/281264-kas-ir-oik-un-kapec-ta-ir-musu-rekinos-2016> [aplūkots 24.01.2022.].

Satversmei neatbilstošu atzina nekustama īpašuma ekspropriācijas procedūru un taisnīgas atlīdzības noteikšanas kritērijus,³⁷ apstrīdētās normas Ministru kabinets bija pieņēmis t. s. steidzamības kārtībā Saeimas sesiju starplaikā. Neilgi pēc tam Saeima veica grozījumus Satversmē, nobalsojot par priekšlikumu izslēgt Satversmes 81. pantu, ņemot vērā, ka šā panta pielietošana ne vienmēr ir bijusi veiksmīga.³⁸

3. Apstrīdēto tiesību normu pieņemšanas un personas tiesību aizsardzības procedūra

Satversmes tiesa kā Satversmes 105. panta pārkāpumu nereti kvalificējusi tieši apstākli, ka īpašuma tiesību ierobežojums nav paredzēts likumā vai arī normatīvais akts, kas paredz šādu ierobežojumu, pieņemts, pārkāpjot noteikto procedūru, vai arī noteiktais ierobežojums apstrīdētajā normā nav formulēts pietiekami skaidri.

Spriedumā lietā Nr. 2008-01-03 Satversmes tiesa atzina Ministru kabineta noteikumus par neatbilstošiem augstāka spēka likuma normai.³⁹

Satversmes tiesa secināja, ka likuma normā, kas noteic ierobežojumus īpašnieku rīcībā ar noteiktu šķirņu suņiem (Dzīvnieku aizsardzības likuma 10. panta 2. punktā), nav iekļauts pilnvarojums valdībai noteikt arī aizliegumu atsevišķu šķirņu suņu turēšanai, vairošanai un ievēšanai valstī.⁴⁰ Lietā Nr. 2013-21-03 Satversmes tiesa nolēma atzīt Rīgas domes 2007. gada 19. jūnija saistošo noteikumu Nr. 80 "Sabiedriskās kārtības noteikumi Rīgā" 4.1. un 15. punktu par neatbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un spēkā neesošiem kopš to pieņemšanas brīža, jo tie pieņemti *ultra vires*.⁴¹

Normas, kas noteica piespiedu nomas maksas apmēru, Satversmes tiesā atzītas par neatbilstošām Satversmei lietā Nr. 2008-36-01, tad – lietā Nr. 2010-22-01,⁴² pēc tam – lietā Nr. 2017-17-01.⁴³

Paužot atsevišķās domas par minēto spriedumu, Satversmes tiesas tiesneši A. Laviņš un J. Neimanis norādīja, ka "tiesa nepamatoti atturējās no apstrīdēto normu atbilstības pārbaudes Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam".⁴⁴ Savu

³⁷ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2005-12-0103. Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2005-12-0103_spriedums.pdf#search=\[aplūkots 23.12.2021.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2005-12-0103_spriedums.pdf#search=[aplūkots%2023.12.2021.]).

³⁸ Pieejams: [https://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/webAll?SearchView&Query=\(\[Title\]=*satversme*\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](https://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/webAll?SearchView&Query=([Title]=*satversme*)&SearchMax=0&SearchOrder=4) [aplūkots 04.02.2022.].

³⁹ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-01-03_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 23.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-01-03_Spriedums.pdf#search=[aplūkots%2023.01.2022.]).

⁴⁰ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2002-01-03. Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2002-01-03_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 23.12.2021.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2002-01-03_Spriedums.pdf#search=[aplūkots%2023.12.2021.]).

⁴¹ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2013-21-03_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 09.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2013-21-03_Spriedums.pdf#search=[aplūkots%2009.01.2022.]).

⁴² Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2010-22-01_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 17.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2010-22-01_Spriedums.pdf#search=[aplūkots%2017.01.2022.]).

⁴³ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2017/07/2017-17-01_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 17.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2017/07/2017-17-01_Spriedums.pdf#search=[aplūkots%2017.01.2022.]).

⁴⁴ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2017/07/2017-17-01_Atseviskas_domas_Lavins_Neimanis.pdf#search=\[aplūkots 17.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2017/07/2017-17-01_Atseviskas_domas_Lavins_Neimanis.pdf#search=[aplūkots%2017.01.2022.]).

nepiepriekšēju vairākuma viedoklim tiesneši A. Laviņš un J. Neimanis pamatoja ar to, ka Satversmes tiesa nav ņēmusi vērā pārmaiņas ekonomiskajā situācijā, kādas iestājušās laika periodā starp lietā Nr. 2017-17-01 un iepriekšējās līdzīga rakstura lietās Nr. 2008-36-01 un Nr. 2010-22-01, argumentējot, ka valdības ilgtermiņa obligāciju likmes mainījušās laika periodā no 2007. līdz 2017. gadam.⁴⁵ Lietā pieaicinātā persona S. Dolgopolovs skaidroja, ka apstrīdētajā normā ietvertās procentu likmes bija kompromisa produkts starp radikālāko un konservatīvāko politisko viedokli.⁴⁶ No sprieduma lietā Nr. 2017-17-01 izriet, ka apstrīdētā norma pieņemta, neveicot tās ietekmes analīzi.

Satversmes tiesa nesaskatīja racionālu izskaidrojumu Komerclikuma 284. panta otrajā daļā ietvertajam aizliegumam statūtos noteikt lielāku nepieciešamo balsu vairākumu svarīgu lēmumu pieņemšanai.⁴⁷

Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2019-12-01 secināja, ka Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu ir konkretizējamas kopsakarā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantā ietverto uzņēmējdarbības brīvību. Lietā Nr. 2008-47-01 Satversmes tiesa citēja Eiropas Kopienu Tiesas (Lielā palāta) 2008. gada 3. septembra spriedumā apvienotajās lietās Nr. C-402/05 P un Nr. C-415/05 atziņas par personas īpašuma tiesību aizskārūmu. Izvērtējot noteiktā īpašuma tiesību ierobežojuma samērīgumu, tiesa ņēma vērā to, vai personai bija pieejamas atbilstošas procedūras savu tiesību efektīvai aizsardzībai,⁴⁸ kā arī atsaucās uz Satversmes tiesas 2008. gada 5. novembra spriedumu lietā Nr. 2008-04-01.⁴⁹

Lietā Nr. 2008-05-03 Satversmes tiesa nosprieda atzīt Lažas pagasta padomes saistošo noteikumu noteiktos īpašuma aprobežojumu par neatbilstošiem Satversmes 105. pantam, pamatojoties uz to, ka tie nav balstīti uz zinātniski pamatotiem aprēķiniem un pētījumiem.⁵⁰

Lietā Nr. 2020-59-01 Satversmes tiesa nosprieda atzīt Ceļu satiksmes likuma 7.1 panta trešo daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam, jo šī norma neparedz individuālu vērtējumu gadījumos, kad pastāv objektīva nepieciešamība pārvietot ceļu inženierbūvi vai satiksmes organizācijas tehnisko līdzekli.⁵¹

Lietā Nr. 2019-37-0103 Satversmes tiesa nosprieda atzīt Ministru kabineta 2016. gada 9. februāra noteikumu Nr. 85 "Dabasgāzes piegādes un lietošanas

⁴⁵ Satversmes tiesas tiesnešu A. Laviņa un J. Neimaņa atsevišķās domas, 20.5.–21. rindkopa.

⁴⁶ Satversmes tiesas sēdes stenogramma lietā Nr. 2017-17-01. Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2017/07/Stenogramma_2017-17-01_2_dala.pdf#search=\[aplūkots 17.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2017/07/Stenogramma_2017-17-01_2_dala.pdf#search=[aplūkots 17.01.2022.]).

⁴⁷ Satversmes tiesas 2009. gada 4. februāra spriedums lietā Nr. 2008-12-01, 11. punkts. Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-12-01_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 31.12.2021.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-12-01_Spriedums.pdf#search=[aplūkots 31.12.2021.])

⁴⁸ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-47-01_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 31.12.2021.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-47-01_Spriedums.pdf#search=[aplūkots 31.12.2021.]).

⁴⁹ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-04-01_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 31.12.2021.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-04-01_Spriedums.pdf#search=[aplūkots 31.12.2021.]).

⁵⁰ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-05-03_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 20.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-05-03_Spriedums.pdf#search=[aplūkots 20.01.2022.]).

⁵¹ Freivalde I. Satversmes tiesas spriedums atsvabina tramvaju kontakttikla atsaitēs "sapītos" namīpašniekus. Jurista Vārds, 30.11.2021., Nr. 48 (1210), 25.–26. lpp. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/280085-satversmes-tiesas-spriedums-atsvabina-tramvaju-kontakttikla-atsaites-sapitos-namipasiniekus/> [aplūkots 03.01.2022.].

noteikumi” 98., 99. un 100. punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam, jo apstrīdētajās normās ietvertais tiesību ierobežojums nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu.⁵²

Lietā Nr. 2018-17-03 Satversmes tiesa nosprieda atzīt Rīgas domes 2006. gada 7. februāra saistošo noteikumu Nr. 38 “Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi” 459. punktu⁵³ par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam.⁵⁴ Atsevišķajās domās divi tiesneši norādīja, ka nepiekrīt spriedumā secinātajam, ka apstrīdētā norma ir izdota, pamatojoties uz likumdevēja piešķirto pilnvarojumu. Atsaucoties uz vairākiem agrāk pieņemtiem Satversmes tiesas spriedumiem, tiesneši norādīja uz nekonsekvenci, lemjot par pašvaldībai deleģēto tiesību apjomu.⁵⁵ Ari lietā Nr. 2013-21-03 (sk. 2. apakšodaļu), kurā tika vērtēti Rīgas domes saistošie noteikumi, kas paredzēja īpašuma tiesību ierobežojumu (aizliegumu trokšņot), Satversmes tiesa atzina labi domāto, bet subordināciju pārkāpjošo (lēmums bija pieņemts *ultra vires*) saistošo noteikumu punktu par Satversmes 105. pantam neatbilstošu.

Spriedumā lietā Nr. 2011-01-01 “Par Civillikuma 1068. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam” Satversmes tiesa noraidīja konstitucionālo sūdzību. Viens no pamatojumiem bija tas, ka pieteicēja prasība vispārējās jurisdikcijas tiesā noraidīta nevis apstrīdētās normas nepilnību dēļ, bet gan tāpēc, ka pieteicējs formulējis savu prasījumu neatbilstoši tam mērķim, ko vēlēties sasniegt, iesniedzot prasību.⁵⁶ “Pieteikuma iesniedzēja – tiesa – uzskatīja, ka norma, kas liedz krasta kāpu aizsargjoslā celt jaunas ēkas un būves un paplašināt esošās, ierobežo personas tiesības atjaunot līdz pamatiem nodegušās ēkas un neatbilst tiesībām uz īpašumu. Satversmes tiesa secināja, ka šāds aizliegums no normas neizriet, ja normu interpretē pilnvērtīgi.”⁵⁷ Pieteikuma iesniedzēja nav pilnībā izmantojusi juridiskās metodes konkrētā tiesiskā strīda atrisināšanai.⁵⁸

Lietā Nr. 2006-09-03 Satversmes tiesa atzina par Satversmei neatbilstošu detālplānojumu, kura piemērošana aizskar privātā īpašuma tiesības, jo nožogojums aizsargjoslas norobežošanai kavēja īpašniekiem izmantot zemes gabalu. Spriedums tomēr nenovērsa atkārtotu īpašuma tiesību pārkāpumu, ko izraisīja pašvaldības precizētais detālplānojums. Nekustamā īpašuma īpašnieks, uzskatot, ka ir aizskartas tiesības lietot īpašumu, 2007. gada 11. jūnijā iesniedza pieteikumu administratīvajā tiesā. Administratīvās tiesas Senāts 2011. gada 10. oktobrī iesniedza pieteikumu Satversmes

⁵² Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2019/12/2019-37-0103_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 20.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2019/12/2019-37-0103_Spriedums.pdf#search=[aplūkots 20.01.2022.]).

⁵³ “Aizliegts ierīkot spēļu zāli zemesgabalos JC, JC1, JC2, JC3 un JC4, izņemot četru un piecu zvaigžņu viesnīcās.”

⁵⁴ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/08/2018-17-03_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 17.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/08/2018-17-03_Spriedums.pdf#search=[aplūkots 17.01.2022.]).

⁵⁵ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/08/2018-17-03_Atseviskas_domas_Ku%C4%8Ds_Kusi%C5%86%C5%A1-1.pdf#search=\[aplūkots 17.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/08/2018-17-03_Atseviskas_domas_Ku%C4%8Ds_Kusi%C5%86%C5%A1-1.pdf#search=[aplūkots 17.01.2022.]).

⁵⁶ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2011-01-01_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 31.12.2021.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2011-01-01_Spriedums.pdf#search=[aplūkots 31.12.2021.]).

⁵⁷ Neimanis J. Pieteikuma juridiskais pamatojums. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49 (1211), 20.–24. lpp. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/280143-pieteikuma-juridiskais-pamatojums/> [aplūkots 04.01.2022.].

⁵⁸ Lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2014-16-01. Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2014-16-01_Lemums_izbeigsana.pdf#search=\[aplūkots 03.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2014-16-01_Lemums_izbeigsana.pdf#search=[aplūkots 03.01.2022.]).

tiesā ar jautājumu par piemērojamo normu interpretāciju, taču Satversmes tiesa atteicās ierosināt lietu, uzskatot, ka pieteikumam trūkst juridiskā pamatojuma.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2021. gada 21. septembra spriedumā atzina, ka aizsargjoslas izveide iesniedzēju īpašumā būtiski ierobežoja iesniedzēju tiesības uz īpašumu un pieteicēju ciestais īpašuma tiesību aizskārums netika pienācīgi atlīdzināts.⁵⁹ Valstī nav pieejami atbilstoši kompensējošie mehānismi.⁶⁰

Latvijas valsts nespēja nodrošināt tādu nekustamo īpašumu publiskās reģistrācijas sistēmu, uz kuru iespējams paļauties, novedusi pie ECHR konstatētā īpašuma tiesību pārkāpuma.⁶¹

Satversmes tiesa piedalās ar LESD 267. pantu iedibinātā sadarbības starp EST un valsts tiesām mehānismā, ko sauc par prejudiciālā nolēmuma tiesvedību.⁶²

Satversmes tiesa EST ir uzdevusi jautājumus sešās lietās, kas aptver ļoti dažādas tiesību jomas.⁶³ To vidū ievērojama loma ir Satversmes 105. panta piemērošanai, ciktāl tā integrēta Eiropas Savienības tiesību sistēmā.⁶⁴

4. Tiesības uz īpašumu un intereses Satversmē un Civillikumā

Satversmes tiesa mēdz atšķirīgi nekā pats tiesību subjekts saprast šā subjekta intereses, līdz ar to tiesību norma, kas likumdevēja izpratnē izdota īpašnieka interesēs, paša tiesību subjekta izpratnē ierobežo viņa īpašuma tiesības. Lietā Nr. 2008-34-01 pieteicēja, kurai bija atjaunotas īpašuma tiesības uz zemi, uz kuras atradās daudzdzīvokļu dzīvojamā māja, uzskatīja, ka apstrīdētā norma ierobežo viņas kā īpašnieces tiesības brīvi izvēlēties likumā paredzētās piespiedu nomas vietā citu, viņas interesēm atbilstošāku lietu tiesisko attiecību nodibināšanu ar daudzdzīvokļu ēkas dzīvokļu īpašniekiem, kas būtu līdzīgas tam tiesiskajam režīmam, kas noteikts ostas teritorijā, norādot, ka brīvostās starp zemes īpašnieku un ostas pārvaldi pastāvo lietū tiesiskas attiecības. Ar personālservitūtu apgrūtinātās zemes īpašnieks saņemot ierobežotu atlīdzību, bet ostas pārvalde veicot nodokļu maksājumus, kas gulstas uz zemes īpašumu. Šajā gadījumā zemes gabalu īpašnieki varot saņemt lielāku ienākumu no sava īpašuma. Savu nolēmumu atzīt apstrīdētās normas par atbilstošām Satversmei

⁵⁹ Case of Bērziņš and others v. Latvia. Pieejams: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%222001-21201%22%5D%7D> [aplūkots 03.01.2022.].

⁶⁰ Biksiniēce-Martinova L. Administratīvo tiesu prakses mijiedarbība ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru. Jurista Vārds, 21.12.2021., Nr. 51/52 (1213/1214), 68.–72. lpp. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/280252-administrativo-tiesu-prakses-mijiedarbiba-ar-eiropas-cilvektiesibu-tiesas-judikaturu/> [aplūkots 03.01.2022.].

⁶¹ Judgement in case Dzirnis v. Latvia, para 85. Pieejams: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%222001-17-0161%22%5D%7D> [aplūkots 19.10.2021.].

⁶² Laviņš A., Krastiņš U. Normas konstitucionālā pārbaude Satversmes tiesā un Eiropas Savienības tiesības. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49 (1211), 25.–29. lpp. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/280144-normas-konstitucionala-parbaude-satversmes-tiesa-un-eiropas-savienibas-tiesibas/> [aplūkots 22.12.2021.].

⁶³ Tamužs K., Podzorova E. Satversmes tiesas judikatūra 2017–2021: aktualitātes. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49 (1211), 14.–19. lpp. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/280142-satversmes-tiesas-judikatura-20172021-aktualitates/> [aplūkots 13.12.2021.].

⁶⁴ Lēmums par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai lietā Nr. 2020-33-01. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2020/06/14.07.2020_V%20C4%93r%C5%A1an%C4%81s-EST_liet%C4%81_2020-33-01.pdf#search= [aplūkots 11.12.2021.].

Satversmes tiesa cita starpā pamatoja ar argumentu, ka “likumdevēja izvēle par labu piespiedu nomai bija atbilstošāka tā brīža situācijai” (Satversmes tiesas sprieduma 23.1. punkts), kā arī: “Pieteikuma iesniedzējas īpašuma tiesības, nodibinot servitūtu, netiktu ierobežotas mazāk kā piespiedu nomas gadījumā” (Satversmes tiesas sprieduma 23.2. punkts).⁶⁵

Atšķirībā no civiltiesiskās īpašuma tiesību izpratnes, kam raksturīgi uztvert tās kā īpašnieka vienpusēju “varu pār lietu”, tai pretstatot pārējo personu pasīvu pienākumu atturēties no iejaukšanās īpašnieka privāto tiesību sfērā, Satversmes tiesa dažos spriedumos nonākusi pie secinājumiem, ka ar īpašuma tiesību aprobežojumiem jāsaprot ne tikai aizliegumi īpašniekam veikt zināmas darbības ar īpašumu vai paciest citu personu darbības, bet arī pozitīvi normatīvo aktu diktēti priekšraksti, kas paredz īpašnieka aktīvu darbību. Spriedumā lietā Nr. 2013-20-03 Satversmes tiesa atzina par Satversmes 105. pantam atbilstošiem Rīgas pilsētas saistošos noteikumus Nr. 125 “Rīgas pilsētas teritorijas kopšanas un būvju uzturēšanas noteikumi”. Satversmes tiesa atzina, ka noteiktās pamata tiesības iespējams ierobežot, ne vien sašaurinot personas īpašuma tiesību apjomu, bet arī uzliekot personai noteiktus ar īpašumu saistītus pienākumus.⁶⁶ Nenoliedzot to, ka īpašniekam līdzsvara nodrošināšanai starp privātajām un sabiedrības interesēm īpašniekam var uzlikt pienākumus,⁶⁷ nevar piekrist apgalvojumam, ka šādi pienākumi ietilpst īpašuma tiesību tvērumā. Lietā Nr. 201-20-03 iztīrītie privātmāju īpašnieku pienākumi nodrošināt tīrību uz piegulšajām ielas daļām atbilst reālnastas saturam. Reālnasta ir uz nekustamu īpašumu gulošs pastāvīgs pienākums atkārtoti dot noteiktus izpildījumus naudā, graudā vai klaušās (Civillikums, 1260. pants). Pienākums uzkopt ielu nav paredzēts par labu sabiedrībai, bet gan ielas īpašniekam, kas var būt gan pašvaldība, gan valsts, gan privātpersona (Ceļu satiksmes likums, 1. pants, 1) punkts).⁶⁸

Likums paredz, ka manta, kas personas īpašumā vai valdījumā nonākusi noziedzīga nodarījuma rezultātā (noziedzīgi iegūta manta), atdodama pēc piederības īpašniekam vai likumīgajam valdītājam.⁶⁹ Šo likuma normu praksē attiecina arī uz nekustamu īpašumu. No tā izriet, ka arī nekustamu īpašumu, kas reģistrēts uz personas vārda, šai personai var atņemt, neraugoties uz to, ka šī persona labticīgi ieguvusi nekustamo īpašumu un nav varējusi zināt par šiem kriminālprocesā konstatētajiem apstākļiem. Satversmes tiesa atzina apstrīdētās normas par Satversmei atbilstošām, neraugoties uz to, ka šo normu piemērošana rada apdraudējumu personas tiesībām uz īpašumu visos tajos gadījumos, kad kriminālprocesa virzītājs nolemj atdot noziedzīgā ceļā iegūtu nekustamu īpašumu īpašniekam, kurš to zaudējis noziedzīga nodarījuma rezultātā, bet šis nekustamais īpašums lēmuma pieņemšanas brīdī reģistrēts

⁶⁵ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-34-01_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 25.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-34-01_Spriedums.pdf#search=[aplūkots 25.01.2022.]).

⁶⁶ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2013-20-03. Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2013/12/2013-20-03_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 26.12.2021.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2013/12/2013-20-03_Spriedums.pdf#search=[aplūkots 26.12.2021.]).

⁶⁷ Balodis K. Case law of the Constitutional Court and private law, pp. 158–159. Collection of Research Papers in Conjunction with the 6th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. Constitutional Values in Contemporary Legal Space II. 16–17 November, 2016. Pieejams: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Jur-konf-6_2016_Legal-Space-II.pdf [aplūkots 22.12.2021.].

⁶⁸ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/45467-celu-satiksmes-likums> [aplūkots 25.01.2022.].

⁶⁹ Kriminālprocesa likums, 355. pants. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums> [aplūkots 13.12.2021.].

uz labticīga ieguvēja vārda zemesgrāmatā. Ievēribas cienīgs it sevišķi ir apstāklis, ka Satversmes tiesa nesaskatīja šajā situācijā pretrunu ar Satversmes 105. pantu, uzskatot, ka īpašuma ekspropriācija šajā situācijā nenotiek.⁷⁰

Lietā Nr. 2011-19-01⁷¹ Satversmes tiesa vadījies no atziņas, ka īpašuma tiesību nodibina jau pirkuma līguma noslēgšana. Atsevišķajās domās par šo spriedumu Satversmes tiesas tiesnesis K. Balodis vērsa uzmanību uz to, ka apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 105. pantam nav spriedumā līdz galam izvērtēta.⁷² Lietā Nr. 2005-10-03 Satversmes tiesa, atsaucoties uz Civillikuma 963. pantu, nolēma izbeigt lietu par Kuldīgas rajona padomes 1999. gada 15. decembra Kuldīgas rajona teritorijas plānojuma 2. daļas 8.3.1. punkta par Spīķu HES atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam. Iesniedzējam piederošā “Baložu” māju zeme tika applūdināta 1997. gadā, bet kopš 2000. gada turpinās tiesvedība par īpašuma tiesību aizskāruma novēršanu.

Neraugoties uz to, Vārmes pagasta padome 2004. gadā pieņēma teritorijas plānojumu, pārkāpjot tiesības, ko pašvaldībai piešķir Teritorijas plānošanas likums.⁷³ Jautājums par to, vai tiesība uz nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstošo applūdināto zemi izbeigusies, atstāts izskatīšanai vispārējā tiesā.

Savukārt lietā Nr. 2020-63-01 Satversmes tiesa atzina par atbilstošu Satversmei zemes reformas rezultātā izveidojušos faktisko situāciju, kas tiesas ieskatā ieguvusi neatgriezenisku raksturu, kaut arī neatbilst likumam. Satversmes tiesa konstatēja, ka, iespējams, zemes reformas gaitā pieļauto kļūdu dēļ “[Z]eme zem publiskajiem ūdeņiem var būt nonākusi privātā īpašumā zemes reformas laikā, atjaunojot īpašuma tiesības uz to (uz līdzvērtīgu zemi citā vietā) vai piešķirot to lietošanā. Šie lēmumi vairs nav atceļami, jo ir stājušies spēkā, turklāt jau notikuši darījumi ar šo zemi (...)”⁷⁴ Izveidojusies pretruna starp sākotnējo, Civillikumā paredzēto regulējumu un tiesisko regulējumu, ko paredz Zemes pārvaldības likuma 15. pants.⁷⁵ Neraugoties uz konstatētajām pretrunām publisko ūdeņu tiesiskajā regulējumā, Satversmes tiesa pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu, nesaskatot ekspropriācijas pazīmes normās par atsevišķu ezeru ietveršanu publisko ezeru sarakstā, neraugoties uz to, ka zeme zem to ūdeņiem nonākusi privātpersonu īpašumā. Jautājums tika skatīts, pamatojoties uz Latgales apgabaltiesas pieteikumiem par Civillikuma grozījumiem, ar kuriem Kamenkas ezers (Latvijas daļa), Skirnas ezers (Latvijas daļa) un Šķirnates ezers (Latvijas daļa) iekļauts Publisko ezeru sarakstā. Pieteikumu iesniedzējas tiesvedībā ir civillietas Nr. C12265418, Nr. C12247418 un Nr. C12259018, kurās Daugavpils prokuratūra valsts interesēs cēlusi prasību citstarp pret vairākām privātpersonām

⁷⁰ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2016-07-01. Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/05/2016-07-01_Spriedums-1.pdf#search=\[aplūkots 13.12.2021.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/05/2016-07-01_Spriedums-1.pdf#search=[aplūkots%2013.12.2021.]).

⁷¹ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2011-19-01_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 25.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2011-19-01_Spriedums.pdf#search=[aplūkots%2025.01.2022.]).

⁷² Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2011-19-01_Atseviskas_domas.pdf#search=\[aplūkots 25.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2011-19-01_Atseviskas_domas.pdf#search=[aplūkots%2025.01.2022.]).

⁷³ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2005-10-03_spriedums.pdf#search=\[aplūkots 12.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2005-10-03_spriedums.pdf#search=[aplūkots%2012.01.2022.]).

⁷⁴ Satversmes tiesas 2021. gada 15. oktobra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-63-01. Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/12/2020-63-01_lemums_par_tiesvedibas_izbeigšanu.pdf#search=\[aplūkots 04.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/12/2020-63-01_lemums_par_tiesvedibas_izbeigšanu.pdf#search=[aplūkots%2004.01.2022.]).

⁷⁵ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/270317-zemes-parvaldibas-likums> [aplūkots 11.01.2022.].

par īpašuma tiesību izbeigšanu uz zemi zem Kamenkas, Skirnas un Šķirnates jeb Kimbarcišķu ezeriem un attiecīgo zemesgrāmatas ierakstu grozīšanu.

Latgales apgabaltiesas pieteikums argumentēts cita starpā ar to, ka, iekļaujot Kamenkas, Skirnas un Šķirnates jeb Kimbarcišķu ezeru daļas Publisko ezeru sarakstā, varētu būt radīti juridiski priekšnoteikumi Kamenkas, Skirnas un Šķirnates jeb Kimbarcišķu ezeru gultnes ekspropriācijai, t. i., īpašuma tiesību atņemšanai personām, kuras Kamenkas, Skirnas un Šķirnates jeb Kimbarcišķu ezeru daļas bija ieguvušas īpašumā.⁷⁶ Grūti iedomāties, pirmkārt, ezera gultnes izmantošanu privātā īpašnieka vajadzībām, vienlaikus saglabājot ezera kā publiskas lietas statusu. Otrkārt, izprast, kā ezera gultnes atrašanās privātīpašumā savienojama ar sabiedrības interešu nodrošināšanu attiecībā uz publiskajiem ezeriem, kuri veido daļu no Latvijas robežas ar Baltkrieviju.

Arī šajā gadījumā jautājums par to, vai tiesība uz nekustamā īpašuma sastāvā ietilpstošo zem ezera gultnes esošo zemi izbeigusies sakarā ar to, ka ezers ietverts Publisko ezeru sarakstā, atstāts izskatīšanai vispārējā tiesā.

5. Tiesību uz īpašumu problemātika, Satversmes tiesā izskatot pieteikumus, kuros nav norādīts uz apstrīdēto normu neatbilstību Satversmes 105. pantam

Dažkārt daudzu subjektu tiesības uz īpašumu daudz būtiskāk skartas Satversmes tiesā izskatītajās lietās, kurās Satversmes 105. pants pat nav pieminēts.

Lietā Nr. 09-02(98), kurā pieteikuma iesniedzējs apstrīd Augstākās Padomes 1992. gada 15. septembra lēmuma “Par Latvijas Republikas likuma “Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām” spēkā stāšanās kārtību” 2. punkta otrās un ceturtās daļas (1996. gada 19. decembra likuma redakcijā) atbilstību 1950. gada 4. novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1. pantam, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma Protokola 1. pantam atbilst.⁷⁷ ECHR lietā Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju 105. paragrāfā pauda šaubas, vai minētais likums atbilst kritērijiem, taču ECHR neveica šā Satversmes tiesas atzinuma pārvērtēšanu, atrodot, ka ECTK Pirmā protokola 1. panta pārkāpums izpaužas pieteicējiem piešķirtās kompensācijas acīmredzamā nesamērīgumā (sprieduma 131. paragrāfs). ECT arī norādīja uz legītīma mērķa trūkumu (129. paragrāfs).⁷⁸

Minētā lieta iezīmīga vēl arī ar to, ka Satversmes tiesas spriedumā nepelnīti atstāts bez ievēribas pieteicēju pārstāvja vairākkārt uzsvērtais apstrīdēto likuma grozījumu

⁷⁶ Satversmes tiesas 2021. gada 15. oktobra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-63-01. Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/12/2020-63-01_lemums_par_tiesvedibas_izbeigšanu.pdf#search=\[aplūkots 04.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/12/2020-63-01_lemums_par_tiesvedibas_izbeigšanu.pdf#search=[aplūkots 04.01.2022.]).

⁷⁷ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/09-0298_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 17.02.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/09-0298_Spriedums.pdf#search=[aplūkots 17.02.2022.]).

⁷⁸ Pieejams: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-114277%22%5D%7D> [aplūkots 17.02.2022.].

trūkums, kas izpaudās, apzināti ierobežojot ieinteresēto personu tiesības tiesā apstrīdēt ekspropriējamā nekustamā īpašuma kompensācijas apmēru.⁷⁹

Lietām, kurās norādīts uz tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumiem, nereti koncentrējas milzīgs potenciāls iespējamiem lielu sabiedrības grupu tiesību uz īpašumu aizskārumiem.

Satversmes tiesa 2010. gada 26. janvārī pieņemtajā spriedumā lietā Nr. 2010-08-01 atzina par Satversmei neatbilstošu Civilprocesa likuma 396. un 397. pantā paredzēto iespēju ķīlas ņēmējam pārdot ieķīlāto nekustamo īpašumu, iepriekš nepaziņojot par to ķīlas devējam.⁸⁰

Satversmes tiesa minētajā lietā atzina par Satversmei atbilstošām apstrīdētās normas tajā daļā, kurā tās nodrošināja ķīlas ņēmēja tiesības vienpusēji noteikt labprātīgās izsoles sākumcenu un citus izsoles noteikumus, neraugoties uz to, ka tiesnesim likums neparedz tiesības pārliecināties par izsoles ierosinātāja noteiktās cenas atbilstību izsolei nododamā nekustamā īpašuma patiesajai vērtībai. Apstākļos, kad kreditors arī pēc ieķīlātā nekustamā īpašuma pārdošanas saglabā tiesības piedzīt no parādnieka parāda nesegto daļu, šis regulējums nodrošina gan iespēju kreditoram ieķīlāto nekustamo īpašumu pārdot par t. s. “ātrās pārdošanas cenu”, gan tiesības uz atlikušā parāda piedziņu, nepastāvot garantijām, ka nekustamos īpašumus izsolē iegūst ar kreditoru saistītas personas, tādējādi veidojot t. s. banku pārņemto īpašumu kategoriju. Neraugoties uz milzīgo negatīvo ietekmi uz valsts ekonomisko atveseļošanu pēc 2008. gada krīzes, kuras dēļ radās situācija, kas vērtēta lietā Nr. 2010-08-01, nebūtu pamatoti sagaidīt, ka Satversmes tiesas spēkos būtu novērst procedūras trūkumus, kas radušies, pakāpeniski izņemot no tiesiskā regulējuma Civilprocesa likumā paredzētos piedzinēju un parādnieku interešu līdzsvarošanas mehānismus.

Satversmes tiesa nolēma izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2018-13-03 “Par Ministru kabineta 1998. gada 21. aprīļa noteikumu Nr. 139 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN205-97 “Mūra un stiegrota mūra konstrukciju projektēšanas normas”” 4. un 5. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 90. pantam”, pamatojoties uz to, ka pieteikuma iesniedzējs nav ievērojis Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajā daļā noteikto konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu.⁸¹

Satversmes tiesa nolēma izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2020-52-01, pamatojoties uz to, ka pieteikumi Satversmes tiesā iesniegti nevis 2020. gada 17. augustā, kā to, lemjot par lietas ierosināšanu, konstatējusi Satversmes tiesas kolēģija, bet gan 2020. gada 18. augustā. Tādējādi pieteikumu iesniedzējas nav ievērojušas Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajā daļā noteikto konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu.⁸²

⁷⁹ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/09-0298_Stenogramma.pdf#search=\[aplūkots 17.02.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/09-0298_Stenogramma.pdf#search=[aplūkots 17.02.2022.]).

⁸⁰ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2010-08-01_Spriedums.pdf#search=\[aplūkots 10.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2010-08-01_Spriedums.pdf#search=[aplūkots 10.01.2022.]).

⁸¹ Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/07/2018-13-03_Lemums_izbeig%C5%A1ana.pdf#search=\[aplūkots 17.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/07/2018-13-03_Lemums_izbeig%C5%A1ana.pdf#search=[aplūkots 17.01.2022.]).

⁸² Pieejams: [https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/09/2020-52-01_lemums_par_tiesvedibas_izbeigsanu.pdf#search=\[aplūkots 20.01.2022.\]](https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/09/2020-52-01_lemums_par_tiesvedibas_izbeigsanu.pdf#search=[aplūkots 20.01.2022.]).

Kopsavilkums

1. Satversmē norādītās “tiesības uz īpašumu” nav gluži vienkārši plašāks jēdziens nekā Civillikumā paredzētais īpašuma jēdziens tāpēc, ka “tiesības uz īpašumu” ietver lielāka skaita subjektīvo tiesību kopumu. Tiesības uz īpašumu kā konstitucionālas tiesības attiecas uz jebkuru personu pat arī tādā gadījumā, ja atsevišķām personu kategorijām zināmas īpašuma tiesības, piemēram, tiesības uz zemi, ar likumu aizliegts iegūt.
2. Satversmes tiesas spriedumiem ir nozīmīga loma varas dalīšanas principu līdzsvarošanā.
3. Satversmes tiesas loma īpašuma tiesību aizsardzībā izpaužas pastarpināti.
4. Īpašuma aizsardzību Satversmē nodrošina Satversmes normu kopums, tostarp 1., 92. un 105. pants.
5. Satversmes tiesā dominējošā izpratne par personas tiesību uz īpašumu un ar likumu nodrošināto interešu savstarpējo attiecību atšķiras no vispārējo tiesu praksē pielietotās minēto jēdzienu izpratnes.
6. Satversmes 105. panta tvērums ir plašāks, nekā izsecināms no tajā ietverto normatīvo priekšrakstu gramatiskā iztulkojuma.
7. Satversmes tiesa, uzsverot Satversmes 105. panta satura atbilstību Eiropas cilvēka tiesību konvencijas Pirmā protokola 1. pantam, savā praksē ne vienmēr minēto aspektu respektējusi pietiekamā apjomā.
8. Satversmes tiesa, veicot Satversmei pakārtoto normu interpretāciju, ne vienmēr ņem vērā vispārējo tiesu nolēmumos pielietoto iztulkojumu. Neraugoties uz šo atšķirīgo pieeju, vairākās lietās, ko Satversmes tiesa ierosinājusi, pamatojoties uz civilajā vai administratīvajā tiesvedībā konstatēto konstitucionālo tiesību problēmu, Satversmes tiesa tomēr tiesvedību izbeigusi, nododot principiālu jautājumu vispārējo tiesu vērtējumam.